

การพิจารณาคดีอาญาในศาลสูงตามกฎหมายไทย

ในการพิจารณาคดีอาญามีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องดำเนินตามหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอย่างเคร่งครัด เพื่อให้เกิดความถูกต้องเที่ยงธรรมที่สุด การพิจารณาคดีอาญาในศาลสูงชั้นอุทธรณ์ ตามกฎหมายไทยก็ได้วางหลักวิธีการปฏิบัติ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้มีอรรถคดีไว้ ซึ่งในการอำนวยความสะดวกนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ศาลจะต้องยึดถือปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักที่กฎหมายได้วางไว้

1. ประวัติศาสตร์และวิวัฒนาการการพิจารณาคดีอาญา

ในสมัยสุโขทัยประชาชนยังมีจำนวนไม่มากนัก และภารกิจของพระมหากษัตริย์จึงยังไม่มากนัก การพิจารณาพิพากษาคดีจึงตกอยู่กับพระมหากษัตริย์โดยตรง ดังปรากฏในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง โดยพระองค์ได้โปรดให้แขวนกระดิ่งไว้ที่ประตูพระนคร หากประชาชนมีเรื่องเดือดร้อนอย่างไรให้มาลั่นกระดิ่ง พระองค์จะเสด็จประทับเหนือพระแท่นมั่งคสิลาภายใต้ไม้ตาล รับและวินิจฉัยฎีกานั้น¹

ต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยาได้มีการแบ่งราชการออกเป็น 4 กรม คือ เวียง วัง คลัง นา หรือ จตุสดมภ์ พระมหากษัตริย์ทรงให้อ่านาจอธิปไตยทั้ง 3 อานาจ คือ อานาจนิตินบัญญัติ อานาจบริหาร และอานาจตุลาการ และวินิจฉัยอรรถคดีต่าง ๆ ด้วยพระองค์เอง² เมื่อประชาชนมีจำนวนมากขึ้น พระราชกรณียกิจของพระองค์ย่อมมีมากตามไปด้วย จึงต้องมอบหน้าที่วินิจฉัยอรรถคดีให้อำมาตย์หรือมหาราชครูผู้ซื่อสัตย์ปรีชาสามารถรอบรู้ในพระธรรมศาสตร์ ให้ปฏิบัติภารกิจนี้แทนพระองค์ เรียกว่า “ผู้พิพากษาศาลการ” เพราะเป็นคนซึ่งซื่อเท็จจริงและซื่อซื่อว่าทำ

¹พระวรภักดีพินุลย์, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: สมาคมสังคมนสงเคราะห์แห่งประเทศไทย, 2525) น.258-260.

²เสนอ บุญเกียรติ, “ประวัติความเป็นมาของศาลยุติธรรมไทย”, บทบัณฑิตย, เล่มที่ 26, (2512) น.18.

อย่างไรให้ข้อพิพาทยุติลงได้³

สถานที่ชำระคดี เรียกว่า “ศาล” ซึ่งมีความหมายอย่างกว้างขวาง ผู้พิพากษาศาลาการผู้ได้รับการแต่งตั้งให้ชำระคดีก็เป็นปฤชนธรรมดา บางคนอาจมีอคติในการใช้อำนาจได้ ผู้ต้องเสียหายจึงหาทางออกโดยไปร้องต่อพระมหากษัตริย์ หรือผู้ใหญ่ที่เหนือกว่าผู้พิพากษาศาลาการ เรียกว่า “ขออุทธรณ์” เพื่อให้ได้ความยุติธรรม จึงเกิดมีศาลอุทธรณ์ขึ้น พระมหากษัตริย์หรือผู้ใหญ่เมื่อได้รับอุทธรณ์แล้ว จะเรียกเรื่องทั้งหมดไปดูแล้วตัดสินตามที่เห็นสมควร⁴

บ้านเมืองเมื่อกว้างใหญ่ไพศาลขึ้น การไปมาลำบาก ดังนั้น การอุทธรณ์ราษฎรส่วนมากจึงทำเพียงชั้นอุทธรณ์ต่อผู้ใหญ่ (เจ้ากรม) หรือเจ้าเมืองเท่านั้น เว้นแต่เรื่องสำคัญจริง ๆ จึงจะมาถึงพระมหากษัตริย์ หนังสือร้องทุกข์ต่อพระมหากษัตริย์เรียกว่า “ฎีกา” ในชั้นต้นพระมหากษัตริย์จะทรงอ่านฎีกาด้วยพระองค์เอง แล้วชี้ขาดส่งไปให้ข้าราชการต่างพระเนตรพระกรรณไปจัดการตามที่ทรงตัดสินนั้น

ต่อมาสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกได้เสด็จขึ้นครองราชย์และสถาปนากรุงเทพเป็นราชธานี ได้ทรงมีบัญชาให้ชำระสะสางกฎหมายที่มีอยู่ตั้งแต่สมัยอยุธยาเสียใหม่ รวบรวมไว้ในที่เดียวกันและเรียกว่า “กฎหมายตราสามดวง” การชำระกฎหมายนี้มิได้สร้างหลักการใด ๆ ขึ้นมาใหม่เลย ระบบศาลสมัยนี้จึงเหมือนสมัยอยุธยา ไม่ปรากฏหลักฐานเกี่ยวกับการรับฎีกาในสมัยรัชกาลที่ 1 และรัชกาลที่ 2 ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) พระองค์ได้โปรดให้ตั้งกลองวินิจฉัยเกรไไว้ที่ทิมดาบกรมวัง เพื่อให้ราษฎรตีทูลเกล้าฯ ถวายฎีการ้องทุกข์ โดยก่อนทูลเกล้าฯ จะต้องถูกเขียน 30 ที เพื่อพิสูจน์ความเดือดร้อนและป้องกันมิให้ถวายฎีกาพร่ำเพรื่อเป็นการรบกวนพระราชหฤทัย ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 4 ได้งดเว้นการเขียนนี้⁵ และพระองค์เสด็จออกรับฎีกาเองทุกวันโกน เดือนละ 4 ครั้ง ต่อมารัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้จัดตั้งกระทรวงยุติธรรมขึ้น เมื่อวันที่ 25 มีนาคม ร.ศ.110 (พ.ศ.2434) และต่อมาในวันที่ 1 มิถุนายน 2451 (ร.ศ.127) ได้มีการตราพระธรรมนูญศาลยุติธรรมใหม่ใช้บังคับทั่วราชอาณาจักร โดยแบ่งศาลออกเป็น

³พระวรภักดีพิบูลย์, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 1 น.236-260.

⁴เพ็ญอ้าง, น.236-260.

⁵ธานินทร์ กรัยวิเชียร, การปฏิรูประบบกฎหมายและการศาลในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยะมหาราช, (พระนคร: โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2511) น.35.

- 3 แผนก คือ 1) ศาลฎีกา (เป็นศาลอุทธรณ์สูงสุด รับผิดชอบต่อองค์พระมหากษัตริย์โดยตรง)
2) ศาลสถิตยุติธรรม 3) ศาลหัวเมือง สังกัดกระทรวงยุติธรรม

ต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ.2475 ได้มีการปรับปรุงระบบศาลอีกครั้งหนึ่ง โดยพระธรรมนูญศาลยุติธรรมซึ่งมีผลบังคับ เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2478 แบ่งศาลยุติธรรมออกเป็น 3 ระดับ คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา มีมาจนถึงปัจจุบัน⁶ ต่อมาเมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม 2543 ประกาศใช้พระธรรมนูญศาลยุติธรรมฉบับใหม่ ให้ศาลยุติธรรมเป็นหน่วยงานอิสระออกจากสังกัดกระทรวงยุติธรรม

สำหรับกฎหมายที่ใช้พิจารณาความในอดีตสมัยกรุงศรีอยุธยา จะใช้คัมภีร์พระธรรมศาสตร์ ต่อมาเมื่อมีกฎหมายตราสามดวงที่ตราชำระใหม่ในสมัยรัชกาลที่ 1 ต่อมารัชกาลที่ 4 เริ่มมีการร่างประมวลกฎหมาย เนื่องจากประเทศไทยมีการติดต่อกับต่างประเทศมากขึ้น และเกิดสิทธิสภาพนอกอาณาเขต ชาวต่างชาติไม่ยอมรับกฎหมายไทย เพราะเห็นว่ากฎหมายไทยทารุณ มีโทษโหดร้าย การพิสูจน์ความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานใช้วิธีดำนํ้า ลุยไฟ เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ว่ามีผู้กระทำความผิด ต่อมาในรัชสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการประกาศใช้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาสำหรับใช้ไปพลางก่อน จนกว่าจะมีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความฉบับที่สมบูรณ์ กฎหมายดังกล่าวร่างโดยอาศัยหลักกฎหมายของอังกฤษและของฝรั่งเศส ต่อมาเมื่อมีการตรากฎหมายวิธีพิจารณาฎีกาอุทธรณ์ขึ้นใช้ จนกระทั่งมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จึงได้มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ.2477 เป็นการถาวร มีผลใช้บังคับจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้⁷ โดยได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมให้เหมาะสมกับสถานการณ์ของบ้านเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปบ้างเป็นบางมาตรา

จากประวัติศาสตร์ความเป็นมา แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยมีการใช้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาแต่อดีต การอุทธรณ์ ฎีกา ได้กระทำมาเป็นเวลาช้านาน และพัฒนามาถึงปัจจุบัน

⁶พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ.2478 มาตรา 2.

⁷ชินานนท์ วงศ์วิระชัย, "การแก้ไขคำพิพากษาในคดีอาญาโดยการอุทธรณ์ ฎีกา ตามระบบคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์", (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527) น.114.

2. โครงสร้างและเขตอำนาจของศาล

ศาลยุติธรรมแบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และ ศาลฎีกา⁸

1) ศาลชั้นต้น ได้แก่ ศาลแพ่ง ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ศาลแพ่งธนบุรี ศาลอาญา ศาลอาญากฎหมาย ศาลอาญารธนบุรี ศาลจังหวัด ศาลแขวง และศาลยุติธรรมอื่นที่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลนั้นกำหนดให้เป็นศาลชั้นต้น⁹ ในศาลชั้นต้นมีผู้พิพากษาคนเดียวเป็นองค์คณะ¹⁰ และในพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 26 บัญญัติว่า "...นอกจากศาลแขวงและศาลยุติธรรมอื่นซึ่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลนี้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ต้องมีผู้พิพากษาอย่างน้อยสองคนและต้องไม่เป็นผู้พิพากษาประจำศาลเกินหนึ่งคน จึงเป็นองค์คณะที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่ง และคดีอาญาทั้งปวง" กล่าวคือ ในศาลแขวงจะมีผู้พิพากษาคนเดียวเป็นองค์คณะ แต่ในศาลอาญา ศาลอาญากฎหมาย ศาลอาญารธนบุรี ศาลแพ่ง ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ และศาลแพ่งธนบุรี ต้องมีผู้พิพากษาอย่างน้อยสองคนและต้องไม่เป็นผู้พิพากษาประจำศาลเกินหนึ่งคนจึงเป็นองค์คณะได้

2) ศาลอุทธรณ์ ได้แก่ ศาลอุทธรณ์ และ ศาลอุทธรณ์ภาค¹¹ ปัจจุบันมีศาลอุทธรณ์ภาค 9 ภาค ประจำอยู่ตามภูมิภาคต่าง ๆ ศาลอุทธรณ์จัดเป็นศาลสูง เนื่องจากมีลำดับชั้นที่สูงกว่าศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์แต่ละศาลมีทั้งแผนกคดีแพ่ง และแผนกคดีอาญา มีอำนาจหน้าที่พิจารณาคดีแพ่ง และคดีอาญาที่อุทธรณ์มาจากศาลชั้นต้นทั้งปัญหาข้อเท็จจริง และปัญหาข้อกฎหมาย

3) ศาลฎีกา เป็นศาลสูงสุด มีศาลเดียวตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร มีทั้งแผนกคดีแพ่ง และ แผนกคดีอาญา มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาคดีที่อุทธรณ์มาจากศาลอุทธรณ์ทั้งหลาย ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย และพิจารณาอุทธรณ์ที่อุทธรณ์โดยตรงมาจากศาลชั้นต้น

⁸รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 272 และ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ.2543 มาตรา 1.

⁹พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ.2543 มาตรา 2.

¹⁰พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ.2543 มาตรา 25.

¹¹พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ.2543 มาตรา 3.

ทั้งศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกาต้องมีผู้พิพากษาอย่างน้อยศาลละ 3 คน จึงเป็นองค์คณะที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีได้¹²

ศาลฎีกาของประเทศไทยจะแตกต่างจากศาลฎีกาในต่างประเทศ ทั้งในประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์ และประเทศที่ใช้ระบบซีวิลลอว์ กล่าวคือ ศาลฎีกาของประเทศไทยจะมีอำนาจหน้าที่พิจารณาทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย ในขณะที่ศาลฎีกาของต่างประเทศจะพิจารณาเฉพาะปัญหาข้อกฎหมาย และจะต้องเป็นปัญหาข้อกฎหมายที่สำคัญเกี่ยวพันกับประโยชน์สาธารณะและสมควรได้รับพิจารณาจากศาลฎีกาเท่านั้น

3. แนวความคิดและจุดมุ่งหมายของการตรวจสอบความจริงในคำพิพากษา

ตามที่ท่าน ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร ได้ให้ความหมายในทางวิชาการของการ อุทธรณ์ ไว้ว่า “การอุทธรณ์ หมายถึง การขอให้ศาลที่สูงกว่าทบทวนคำพิพากษาของศาลล่างทั้งในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย¹³ หลังจากศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาแล้ว ข้อเท็จจริงใดที่คู่ความยังโต้แย้ง ต้องการให้สูงกว่า ตรวจสอบความจริง เพื่อให้ได้ความจริงแท้และมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขเนื้อหาในคำพิพากษานั้นเสียใหม่ การที่คู่ความจะขอให้ศาลสูงตรวจสอบคำพิพากษาของศาลชั้นต้นได้ ก็ด้วยวิธีการอุทธรณ์ ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

การที่คู่ความ ขอให้ศาลชั้นอุทธรณ์ ตรวจสอบคำพิพากษาของศาลชั้นต้น ที่ตนได้รับ ก็เพื่อให้คำพิพากษาดังกล่าวได้รับการแก้ไข อาจเนื่องมาจากคู่ความรู้สึกว่าได้รับความเป็นธรรมจากคำพิพากษานั้น หรือต้องการให้ศาลลดหย่อนผ่อนโทษให้ ดังที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าผู้พิพากษาที่ตัดสินความ ซึ่งเป็นปุถุชนธรรมดาที่อาจผิดพลาดบกพร่องในการวินิจฉัยและสั่งคดีได้ ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจากความไม่รู้ ความไม่ละเอียดรอบคอบพอ หรือความผิดพลาด ซึ่งกรณีดังกล่าวเป็นเรื่องเกี่ยวกับตัวผู้พิพากษาเอง นอกจากนี้ ในด้านพยานหลักฐานที่ผู้พิพากษาใช้ประกอบในการวินิจฉัยสั่งคดีก็อาจจะเกิดความผิดพลาดบกพร่องได้ด้วยเช่นเดียวกัน เป็นต้นว่าพยานหลักฐานอาจไม่ถูกต้อง ไม่ตรงกับความจริง หรือไม่ครบถ้วน ตามที่กล่าวมานี้เป็นที่มาของความบกพร่องของการตัดสินชี้ขาดคดีทั้งสิ้น และความบกพร่องนั้นอาจเกิดจากการใช้กฎหมายผิด เช่น ใช้บทกฎหมายในการวินิจฉัยคดีผิด หรือใช้กฎหมายที่ถูกยกเลิกไปแล้วมาลงโทษบุคคล หรือ

¹² พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ.2543 มาตรา 26.

¹³ คณิต ณ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2546) น.460.

ลงโทษบุคคลไม่ครบถ้วนตามกฎหมาย หรืออาจเป็นการฟ้องข้อเท็จจริงผิด ซึ่งการฟ้องข้อเท็จจริงผิดนี้อาจเกิดขึ้นได้หลายประการ เป็นต้นว่า การสืบพยานหลักฐานไม่ละเอียดครบถ้วน การสรุปข้อเท็จจริงผิด หรือพยานหลักฐานที่นำมาใช้ในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานยังคลุมเครือ ที่กล่าวมานี้ล้วนแต่เป็นปัญหาข้อเท็จจริงที่ต้องใช้วิธีการตรวจสอบให้ได้มาซึ่งความจริง จะเห็นได้ว่า แม้ศาลจะมีความเป็นอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดี¹⁴ ก็ไม่อาจเป็นหลักประกันความยุติธรรมแก่คู่ความได้

ด้วยเหตุผลนี้เอง จุดมุ่งหมายที่คู่ความให้ศาลชั้นอุทธรณ์ตรวจสอบความจริงในคำพิพากษาของศาลล่าง ก็เพื่อต้องการให้มีการกลั่นกรองคำพิพากษานั้นด้วยความละเอียดรอบคอบโดยศาลที่สูงกว่ามีประสบการณ์มากกว่าช่วยตรวจสอบแก้ไขข้อผิดพลาดหรือข้อบกพร่องต่าง ๆ¹⁵ ให้ได้มาซึ่งความจริงที่ถูกต้องเที่ยงธรรมที่สุด อันเป็นการสร้างหลักประกันและสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชนนั่นเอง

4. รูปแบบของการตรวจสอบความจริง

การตรวจสอบความจริงในคำพิพากษาศาตามกฎหมายไทย อาจแบ่งได้ 4 ลักษณะ ดังนี้

- 4.1 การให้พิจารณาคดีใหม่
- 4.2 การขอให้แก้ไขคำพิพากษาที่ผิดพลาดหรือผิดหลงเล็กน้อย
- 4.3 การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่
- 4.4 การอุทธรณ์

¹⁴ เฟิงอ้วง, น.460-461.

¹⁵ ชาญณรงค์ ปราณจิตต์ และคณะ, “การวิจัยเพื่อหาวิธีลดปริมาณคดีที่มาสศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา”, (รายงานการวิจัยสาขานิติศาสตร์ เสนอต่อคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ, 2544) น.17.

4.1 การให้พิจารณาคดีใหม่

การให้ศาลพิจารณาคดีใหม่ เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ทำให้ศาลตรวจสอบการพิจารณาคดีที่ไม่ถูกต้องตามระเบียบในกรณีที่ศาลได้มีคำพิพากษาแล้ว ศาลชั้นอุทธรณ์อาจพบความไม่ถูกต้องเอง หรือคู่ความร้องขอ ซึ่งอาจเกิดจากกรณีดังต่อไปนี้

- 1) ศาลชั้นต้นมิได้ถามจำเลยเรื่องทนายในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิตหรือจำคุกหรือจำเลยมีอายุไม่เกินสิบแปดปี¹⁶
- 2) ศาลชั้นต้นมิได้ไต่สวนมูลฟ้องก่อนในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์¹⁷
- 3) ล่ามยังไม่ได้สาบานตน¹⁸
- 4) ไม่ได้สืบพยานโจทก์ประกอบคำรับสารภาพของจำเลย ในคดีที่มีอัตราโทษอย่างต่ำให้จำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไป

จากกรณีดังกล่าว ถ้ามีการอุทธรณ์คำพิพากษา ฝ่ายที่ต้องเสียหายเนื่องจากศาลมิได้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามระเบียบ อาจยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 27 ประกอบ มาตรา 15 และมาตรา 208 (2) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 27 บัญญัติว่า “ในกรณีที่มิได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ในข้อที่มุ่งหมายจะยังให้การเป็นไปด้วยความยุติธรรม หรือเกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนในเรื่องการเขียนและการยื่นหรือการส่งคำคู่ความ หรือเอกสารอื่น ๆ หรือในการพิจารณาคดี การพิจารณาพยานหลักฐานหรือการบังคับคดี เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายที่เสียหายเนื่องจากการที่มิได้ปฏิบัติเช่นนั้น ยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้อง ให้ศาลมีอำนาจที่จะสั่งให้เพิกถอนการพิจารณาที่ผิดระเบียบนั้นเสียทั้งหมดหรือบางส่วน หรือสั่งแก้ไข หรือมีคำสั่งในเรื่องนั้นอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ศาลเห็นสมควร...”

มาตรา 208 (2) บัญญัติว่า “ถ้าศาลอุทธรณ์เห็นเป็นการจำเป็นเนื่องจากศาลชั้นต้นมิได้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามกระบวนการพิจารณา ก็ให้พิพากษาสั่งให้ศาลชั้นต้นทำการพิจารณาและพิพากษาหรือสั่งใหม่ตามรูปคดี”

¹⁶ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173

¹⁷ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 162 (1)

¹⁸ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13

แสดงให้เห็นว่า เมื่อศาลชั้นต้นมิได้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามระเบียบ ฝ่ายที่ต้องเสียหายจากการที่ศาลมิได้ปฏิบัติเช่นนั้น สามารถยื่นคำร้องต่อศาลได้ และศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาแล้วแต่กรณีก็ต้องย้อนสำนวนไปให้ศาลชั้นต้น ทำการพิจารณาพิพากษาใหม่

1) ศาลชั้นต้นมิได้สอบถามจำเลยและเปิดโอกาสให้จำเลยมีทนายต่อสู้คดี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173 ย่อมเป็นการไม่ชอบ ศาลฎีกาจำเป็นต้องย้อนสำนวนไปให้ศาลชั้นต้นดำเนินการใหม่ ตามมาตรา 208 (2) ประกอบมาตรา 225¹⁹ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2984/2543)

2) ศาลชั้นต้นสั่งรับประทับฟ้องโดยไม่ไต่สวนมูลฟ้อง ในคดีอาญาที่ราษฎรเป็นโจทก์ ศาลฎีกาพิพากษายกคำพิพากษาของศาลล่าง ให้ศาลชั้นต้นดำเนินการไต่สวนมูลฟ้องและพิจารณาพิพากษาใหม่²⁰ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 477/2508)

3) ศาลชั้นต้นมิได้บันทึกไว้ในคำให้การพยานว่า ล่ามได้สาบานตนแล้ว ทั้งล่ามมิได้ลงชื่อในคำแปลนั้น อันเป็นการขัดต่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 เมื่อพยานดังกล่าวเป็นพยานสำคัญที่นัดเพียงปากเดียว ศาลฎีกาจึงต้องย้อนสำนวนให้ศาลชั้นต้นพิจารณาและพิพากษาใหม่ให้ถูกต้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 208 (2) ประกอบ มาตรา 225 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1736/2527)

4) ศาลชั้นต้นมิได้สืบพยานโจทก์ประกอบคำรับสารภาพของจำเลย ในคดีที่มีอัตราโทษอย่างต่ำให้จำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไป²¹ แม้จำเลยจะให้การรับสารภาพ ก็เป็นการที่ศาลไม่ได้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามบทบัญญัติของกฎหมาย ศาลอุทธรณ์ต้องย้อนสำนวนไปให้ศาลชั้นต้นพิจารณาและพิพากษาใหม่ให้ถูกต้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 208 (2)

การที่ศาลสูง จะย้อนสำนวนมาให้ศาลชั้นต้นพิจารณาพิพากษาใหม่ตามรูปคดี ก็ต่อเมื่อ การพิจารณาคดีของศาลมิได้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และทำให้คู่ความเสียหายเท่านั้น

¹⁹วิเชียร ดิเรกอุดมทรัพย์, วิ.อาญาพิสดาร, เล่ม 2 (กรุงเทพมหานคร:แสงจันทร์การพิมพ์, 2546) น.254.

²⁰เพ็งอ้วน, น.255.

²¹ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176.

4.2 การขอให้แก้ไขคำพิพากษาที่ผิดพลาดหรือผิดหลงเล็กน้อย

ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มิได้บัญญัติเรื่องการแก้ไขคำพิพากษาหรือคำสั่งที่มีข้อผิดพลาดเล็กน้อยหรือผิดหลงเล็กน้อยไว้โดยเฉพาะ จึงต้องอนุโลมใช้บทบัญญัติในมาตรา 143 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ประกอบกับมาตรา 15 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 143 บัญญัติว่า "ถ้าในคำพิพากษาหรือคำสั่งใดมีข้อผิดพลาดเล็กน้อยหรือข้อผิดหลงเล็กน้อยอื่น ๆ และได้มีการอุทธรณ์หรือฎีกาคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น เมื่อศาลที่ได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความที่เกี่ยวข้องร้องขอ ศาลจะมีคำสั่งเพิ่มเติมแก้ไขข้อผิดพลาดหรือข้อผิดหลงเช่นนั้นให้ถูกต้องก็ได้ แต่ถ้ามีการอุทธรณ์หรือฎีกาคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น อำนาจที่จะแก้ไขข้อผิดพลาดหรือข้อผิดหลงนั้น ย่อมอยู่แก่ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาแล้วแต่กรณี คำขอให้แก้ไขข้อผิดพลาดหรือข้อผิดหลงนั้น ให้ยื่นต่อศาลดังกล่าวแล้ว โดยกล่าวไว้ในฟ้องอุทธรณ์หรือฎีกา หรือโดยทำเป็นคำร้องส่วนหนึ่งต่างหาก

การทำคำสั่งเพิ่มเติมตามมาตรานี้ จะต้องไม่เป็นการกลับหรือแก้คำวินิจฉัยในคำพิพากษาหรือคำสั่งเดิม

เมื่อได้ทำคำสั่งเช่นนั้นแล้ว ห้ามไม่ให้คัดสำเนาคำพิพากษาหรือคำสั่งเดิม เว้นแต่จะได้คัดสำเนาคำสั่งเพิ่มเติมนั้นรวมไปด้วย"

การแก้ไขข้อผิดพลาดเล็กน้อยหรือข้อผิดหลงเล็กน้อยนี้ ถ้าหากยังไม่มี การอุทธรณ์หรือฎีกาคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น อำนาจแก้ไขก็อยู่กับศาลที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น แต่ถ้ามีการอุทธรณ์ หรือฎีกาแล้ว อำนาจแก้ไขก็อยู่กับศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาแล้วแต่กรณี การแก้ไขข้อผิดพลาดหรือข้อผิดหลงเล็กน้อย ต้องไม่ใช่เป็นการกลับหรือแก้คำวินิจฉัยในคำพิพากษาหรือคำสั่งเดิม ดังนั้น การขอให้แก้ไขข้อผิดพลาดเล็กน้อยหรือข้อผิดหลงเล็กน้อย จึงเป็นรูปแบบในการตรวจสอบคำพิพากษาของศาลในรูปแบบหนึ่ง

4.3 การร้องฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

การร้องฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ เป็นข้อยกเว้นเรื่องสภาพเด็ดขาดทางกฎหมายในทางรูปแบบหรือคำพิพากษาถึงที่สุดประการหนึ่ง

การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อลบล้างคำพิพากษาถึงที่สุดที่ผิดพลาดอันเป็นผลมาจากความบกพร่องของพยานหลักฐาน หรือความผิดพลาดในทางข้อเท็จจริง ความผิดพลาดในทางกฎหมายไม่เป็นเหตุที่จะรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ได้

การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ตามกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันกระทำได้เฉพาะในทางที่เป็นคุณแก่จำเลยเท่านั้น²²

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 247 บัญญัติว่า "บุคคลใดต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาอันถึงที่สุด บุคคลนั้น ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพนักงานอัยการ อาจร้องขอให้มีการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้ และหากปรากฏว่าตามคำพิพากษาของศาลที่รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ว่าบุคคลนั้นมีได้เป็นผู้กระทำผิด บุคคลนั้นหรือทายาทย่อมมีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามสมควร ตลอดจนบรรดาสิทธิที่เสียไปเพราะผลแห่งคำพิพากษานั้นคืน ทั้งนี้ ตามเงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ"

ผลของรัฐธรรมนูญ สิทธิในการร้องขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ ตามกฎหมายเป็นอำนาจของพนักงานอัยการด้วย โดยไม่ถูกจำกัดโดยเงื่อนไขใด ๆ เหตุที่จะขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่มี 3 ประการ คือ

1. พยานบุคคลซึ่งศาลได้อาศัยเป็นหลักในการพิพากษาคดีอันถึงที่สุดนั้น ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดในภายหลังแสดงว่าคำเบิกความของพยานนั้นเป็นเท็จ หรือไม่ถูกต้องตรงกับความจริง
2. พยานหลักฐานอื่นนอกจากพยานบุคคลตาม 1. ซึ่งศาลได้อาศัยเป็นหลักในการพิจารณาพิพากษาคดีอันถึงที่สุดนั้น ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดในภายหลัง แสดงว่าเป็นพยานหลักฐานปลอมหรือเท็จ หรือไม่ถูกต้องตรงกับความจริง
3. มีพยานหลักฐานใหม่อันขัดแย้งและสำคัญแก่คดี ซึ่งถ้าได้นำมาสืบในคดีอันถึงที่สุดนั้น จะแสดงว่าบุคคลผู้ต้องรับโทษทางอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดนั้น ไม่ได้กระทำความผิด²³

การที่กฎหมายบัญญัติให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ ก็เพื่อเป็นการทบทวนคำพิพากษาที่ถึงที่สุดแล้วที่มีความผิดพลาด ซึ่งแตกต่างจากกรณีที่จะขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่ ที่ต้องกระทำด้วยการอุทธรณ์ หรือการขอให้แก้ไขคำพิพากษาที่ผิดหลง ซึ่งทั้งสองกรณีหลังนี้เป็นการทบทวนคำพิพากษาที่ยังไม่ถึงที่สุด

²² คณิต ณ นคร, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 13 น.485.

²³ พระราชบัญญัติรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ.2526 มาตรา 5

4.4 การอุทธรณ์

การอุทธรณ์ คือ การขอให้ศาลที่สูงกว่าทบทวนคำพิพากษาของศาลล่างทั้งในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย²⁴

มาตรา 193 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติว่า “คดีอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย ให้อุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ เว้นแต่จะถูกห้ามอุทธรณ์โดยประมวลกฎหมายนั้นหรือกฎหมายอื่น

อุทธรณ์ทุกฉบับ ต้องระบุข้อเท็จจริงโดยย่อ หรือข้อกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิงเป็นลำดับ”

มาตรา 198 บัญญัติว่า “การยื่นอุทธรณ์ให้ยื่นต่อศาลชั้นต้นภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันอ่านหรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งให้คู่ความฝ่ายที่อุทธรณ์ฟัง”

ในการอุทธรณ์ มีทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย จึงต้องทำความเข้าใจก่อนว่า กรณีใดเป็นปัญหาข้อเท็จจริงและในกรณีใดเป็นปัญหาข้อกฎหมาย

ปัญหาข้อเท็จจริง หมายถึง ข้อความหรือเหตุการณ์ใด ๆ อันมีอยู่หรือเกิดขึ้นที่ศาลสามารถวินิจฉัยได้เอง โดยไม่ต้องอาศัยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย²⁵ ปัญหาข้อเท็จจริง ยังรวมถึงการใช้ดุลพินิจของศาลในการออกคำสั่งใด ๆ ในระหว่างพิจารณา หรือทำคำพิพากษา หรือการกำหนดโทษ ลดโทษ เพิ่มโทษ รอกการลงโทษหรือไม่รอกการลงโทษ การลงโทษ หรือวิธีการเพื่อความปลอดภัย เป็นต้น²⁶

ปัญหาข้อกฎหมาย หมายถึง ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการปรับบทกฎหมาย หรือการตีความกฎหมาย ว่าการกระทำที่ศาลได้พิเคราะห์จากพยานหลักฐานอันได้ข้อยุติแล้ว การกระทำดังกล่าวเป็นความผิดตามบทกฎหมายใด²⁷

ตามระบบกฎหมายของประเทศไทย เปิดโอกาสให้คู่ความอุทธรณ์ได้ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย เว้นแต่จะถูกจำกัดห้ามโดยกฎหมาย ซึ่งในการอุทธรณ์ปัญหา

²⁴ คณิต ณ นคร, อ้างแล้ว เชิงบรรณที่ 13 น.460.

²⁵ เริงธรรม ลัดพลี, “สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา” (กรุงเทพมหานคร: สหมิตรออฟเซต, 2534) น.251.

²⁶ ณรงค์ ใจหาญ, “หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา” พิมพ์ครั้งที่ 2 เล่มที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2544) น.133.

²⁷ เริงอ้าง, น.133.

ข้อเท็จจริง คู่ความต่างก็มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ศาลชั้นอุทธรณ์ทำการตรวจสอบความจริงอันนำไปสู่การแก้ไขคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยของศาลชั้นต้น ซึ่งศาลชั้นอุทธรณ์ในหน้าที่ของศาลพิจารณาคดีชั้นที่สอง (Second Trial Court) ก็ต้องตรวจสอบความจริง เพื่อดันหาความจริงแท้ให้ปรากฏ การอุทธรณ์ จึงเป็นหลักประกันอีกทางหนึ่ง ซึ่งสร้างความเชื่อมั่นในความยุติธรรม ที่กฎหมายให้แก่คู่ความในคดี

5. ระบบการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญา

การอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญาของประเทศไทย เป็นสิทธิที่มีอยู่ตามกฎหมาย อันเป็นการเปิดโอกาสให้คู่ความ และผู้มีส่วนได้เสียในคดี อุทธรณ์คัดค้านคำพิพากษาของศาลชั้นต้น เมื่อไม่เห็นพ้องด้วยกับคำพิพากษาที่ชี้ขาดข้อเท็จจริงนั้น เพื่อให้ศาลชั้นอุทธรณ์ที่ทำหน้าที่เป็นศาลพิจารณาคดีชั้นที่สอง (Second Trial Court) ซึ่งมีประสบการณ์มากกว่าช่วยกลั่นกรองตรวจสอบให้คำพิพากษาของศาลมีความถูกต้องตรงกับความจริง ตลอดจนแก้ไขข้อผิดพลาดบกพร่องของศาลชั้นต้นถ้าหากมี หรือเพื่อให้ศาลลดหย่อนผ่อนโทษให้ แต่อย่างไรก็ตาม แม้จะเป็นสิทธิ แต่กฎหมายก็ยังวางข้อจำกัดไว้บ้างเป็นบางกรณี จึงขอแยกศึกษาให้เห็นเป็น 2 หัวข้อ คือ สิทธิการอุทธรณ์ในคดีอาญา และข้อจำกัดการอุทธรณ์ในคดีอาญา ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.1 สิทธิการอุทธรณ์ในคดีอาญา

หลังจากศาลชั้นต้นมีคำพิพากษา คู่ความและผู้มีส่วนได้เสียในคำพิพากษาหรือของศาลชั้นต้น ย่อมอุทธรณ์ได้เสมอทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย เว้นแต่จะต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือกฎหมายอื่น

มาตรา 193 บัญญัติว่า “คดีอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งศาลชั้นต้นในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย ให้อุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ เว้นแต่จะถูกห้ามอุทธรณ์โดยประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น

อุทธรณ์ทุกฉบับต้องระบุข้อเท็จจริงโดยย่อ หรือข้อกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิง เป็นลำดับ”

การอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงตามกฎหมายไทยให้สิทธิในลักษณะเปิดกว้าง เมื่อเทียบกับระบบการอุทธรณ์ ของต่างประเทศแล้วจะพบว่า ทั้งประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา เยอรมนี และฝรั่งเศส จะเปิดโอกาสให้อุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงได้เพียงครั้งเดียว จะอุทธรณ์ในครั้งที่สองต่อไปได้เฉพาะปัญหาข้อกฎหมาย โดยจะต้องได้รับการรับรองหรือเห็นชอบจากศาลสูงที่จะพิจารณาคดีนั้นด้วย และต้องเป็นปัญหาข้อกฎหมายที่สำคัญเกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะเท่านั้น แต่การอุทธรณ์ของประเทศไทยให้โอกาสอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงในครั้งที่สองต่อไปอีกได้ จึงทำให้คู่ความไม่ยุติการดำเนินคดีแค่ศาลชั้นอุทธรณ์ แต่จะดำเนินคดีในศาลสูงสุดต่อไปอีก เนื่องจากเห็นว่าคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ไม่มีความหมาย เพราะอาจถูกกลับ หรือเปลี่ยนแปลงโดยศาลสูงสุดได้ การที่กฎหมายไทยเปิดโอกาสให้มีการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงได้ถึงสองชั้นศาล จึงเป็นข้อเสียที่ทำให้คู่ความมองว่าคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ไม่มีความศักดิ์สิทธิ์เด็ดขาด

5.2 ข้อจำกัดการอุทธรณ์ในคดีอาญา

แม้ระบบการอุทธรณ์ของประเทศไทย จะเป็นสิทธิที่จะอุทธรณ์ได้ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย แต่กฎหมายก็ไม่ประสงค์ให้มีการเสนอข้อพิพาทให้ศาลสูงวินิจฉัยอย่างพร่ำเพรื่อ จึงจำเป็นต้องมีการจำกัดห้ามไว้บ้างเป็นบางกรณี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 196 บัญญัติว่า “คำสั่งระหว่างพิจารณาที่ไม่ทำให้คดีเสร็จจำนวน ห้ามมิให้อุทธรณ์คำสั่งนั้น จนกว่าจะมีคำพิพากษาหรือคำสั่งในประเด็นสำคัญ และมีอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นด้วย”

บทบัญญัติดังกล่าวนี้เป็นการห้ามอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณาซึ่งเป็นคำสั่งที่ยังไม่ทำให้คดีเสร็จไปจากศาลนั่นเอง

มาตรา 193 ทวิ บัญญัติว่า “ห้ามมิให้อุทธรณ์คำพิพากษาศาลชั้นต้น ในปัญหาข้อเท็จจริงในคดีซึ่งอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ เว้นแต่กรณีต่อไปนี้ให้จำเลยอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้

- (1) จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกหรือให้ลงโทษกักขังแทนโทษจำคุก
- (2) จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุก แต่ศาลรอการลงโทษไว้
- (3) ศาลพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด แต่รอการกำหนดโทษไว้ หรือ
- (4) จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษปรับเกินกว่าหนึ่งพันบาท”

ตามบทบัญญัติ มาตรา 193 ทวิ แสดงให้เห็นว่า กฎหมายไม่อนุญาตให้คู่ความยื่นอุทธรณ์ ในปัญหาข้อเท็จจริง ถ้ามีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แต่ไม่ห้ามจำเลยอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริง ถ้ากรณีของจำเลยเข้าหลักเกณฑ์ใน (1) – (4)

อย่างไรก็ตาม แม้จะเป็นการจำกัดการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริง แต่ก็ยังไม่ใช่เป็นการจำกัดห้ามโดยเด็ดขาด ยังเปิดโอกาสให้อุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงได้

มาตรา 193 ตรี บัญญัติว่า “ในคดีที่ต้องห้ามอุทธรณ์ตามมาตรา 193 ทวิ ถ้าผู้พิพากษาคนใดซึ่งพิจารณาหรือลงชื่อในคำพิพากษาหรือทำความเห็นแย้งในศาลชั้นต้น พิจารณาเห็นว่าข้อความที่ตัดสินนั้น เป็นปัญหาลำคัญอันควรสู่ศาลอุทธรณ์และอนุญาตให้อุทธรณ์หรืออุทธรณ์ฎีกาหรือพนักงานอุทธรณ์ ซึ่งอุทธรณ์ฎีกาได้มอบหมายลงลายมือชื่อรับรองในอุทธรณ์ว่ามีเหตุอันควรที่ศาลอุทธรณ์จะได้วินิจฉัย ก็ให้รับอุทธรณ์นั้นไว้พิจารณาต่อไป”

จากบทบัญญัติในมาตรา 193 ตรี แสดงให้เห็นว่าข้อห้ามการอุทธรณ์คำพิพากษา ในปัญหาข้อเท็จจริงตามมาตรา 193 ทวิ แม้คู่ความจะถูกจำกัดห้ามอุทธรณ์ถ้าไม่เข้าข้อยกเว้นตามกฎหมาย แต่กฎหมายก็ยังเปิดโอกาสให้อุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงได้ ถ้าปัญหานั้นได้รับการรับรองจากผู้พิพากษาที่พิจารณาหรือลงชื่อในคำพิพากษาหรือทำความเห็นแย้งในศาลชั้นต้น หรือจากอัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการซึ่งอัยการสูงสุดมอบหมาย ในการยกเว้นข้อห้ามอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงตามมาตรา 193 ตรี กฎหมายให้เป็นดุลพินิจของผู้พิพากษาหรืออัยการสูงสุดผู้รับรองอุทธรณ์นั้น การห้ามอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงจึงยังไม่ใช่การห้ามโดยเด็ดขาด

การอุทธรณ์ ในปัญหาข้อเท็จจริงมีการจำกัดห้ามบ้างบางกรณี โดยบทบัญญัติของกฎหมาย แต่ไม่เป็นการจำกัดที่เด็ดขาด เมื่อได้รับอนุญาตหรือรับรองแล้วก็สามารถอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงต่อไปได้ จึงทำให้เห็นได้ว่า สิทธิในการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงของประเทศไทย คู่ความย่อมใช้สิทธิได้เกือบจะเสรี ซึ่งต่างกับระบบกฎหมายของประเทศอื่นที่ถือว่า ระบบการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริง เป็นการแก้ไขความไม่ถูกต้องในเนื้อหาคำพิพากษาของศาลที่เริ่มคดีเท่านั้น²⁸ ไม่มีการแก้ไขความไม่ถูกต้องของศาลอุทธรณ์อีกชั้นหนึ่ง การอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงจึงทำได้อีกเพียงชั้นเดียวเท่านั้น

²⁸ ชาญณรงค์ ปรานีจิตต์ และคณะ, อ้างแล้ว เชิงบรรณที่ 15 น.177.

6. การพิจารณาคดีอาญาในศาลสูง

การพิจารณาคดีอาญาในศาลสูงชั้นอุทธรณ์ตามระบบกฎหมายไทย จะเห็นว่า การพิจารณาจะแตกต่างจากศาลชั้นต้น โดยเฉพาะการพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริง ซึ่งในหัวข้อนี้จะแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 หัวข้อ คือ การรับฟังพยานหลักฐานและการวินิจฉัยชี้ขาดของศาลสูง และการพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายในคดีอาญา ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

6.1 การรับฟังพยานหลักฐานและการวินิจฉัยชี้ขาดของศาลสูง

การพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญา การรับฟังพยานหลักฐานเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ข้อเท็จจริงนั้นมีความกระจ่างขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การวินิจฉัยชี้ขาดข้อเท็จจริงได้อย่างถูกต้องตรงกับความเป็นจริง

6.1.1 การรับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญา

การรับฟังพยานหลักฐานในสำนวนคดีอาญานั้น หากศาลชั้นอุทธรณ์เห็นว่าไม่เพียงพอที่จะตัดสินคดีได้โดยเที่ยงธรรม ศาลอุทธรณ์ย่อมมีอำนาจที่จะสั่งให้ศาลชั้นต้นสืบพยานเพิ่มเติมได้ หรือสืบพยานใหม่ตามประเด็นที่ศาลชั้นอุทธรณ์กำหนดให้ การสืบพยานเพิ่มเติมหรือสืบพยานใหม่ในกรณีเช่นนี้ ศาลอุทธรณ์จะเรียกพยานมาสืบที่ศาลเองหรือสั่งให้ศาลชั้นต้นเรียกพยานมาสืบแทนยังที่ทำการศาลชั้นต้นก็ได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 208 (1) โดยอำนาจดังกล่าว ศาลอุทธรณ์อาจจะให้คู่ความที่อุทธรณ์ระบุพยานเพิ่มเติมได้

ในทางปฏิบัติแทบจะไม่มีกรณีที่ศาลชั้นอุทธรณ์จะเรียกพยานมาสืบเอง แต่จะมอบให้ศาลชั้นต้นสืบแทนให้บ้าง การที่ศาลชั้นต้นสืบพยานในกรณีนี้ถือว่าเป็นการทำแทนศาลอุทธรณ์ ฉะนั้น เมื่อสืบพยานเสร็จแล้วก็หมดหน้าที่ และจะต้องส่งสำนวนไปยังศาลชั้นอุทธรณ์เพื่อพิจารณาวินิจฉัยต่อไป แต่ถ้าศาลชั้นอุทธรณ์ใช้อำนาจให้สืบพยานที่ศาลอุทธรณ์เอง การสืบพยานก็ต้องกระทำโดยเปิดเผยเช่นเดียวกับที่กระทำในศาลชั้นต้น²⁹

มีข้อน่าสังเกตว่า การพิจารณาอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญา ศาลอุทธรณ์ ซึ่งมีหน้าที่เป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง (Second Trial Court) ต้องค้นหาความจริงแท้ให้ปรากฏ แต่กลับไม่มีตรวจสอบความจริงโดยการพิจารณาคดีด้วยการสืบพยานซึ่งนำนักพยานหลักฐานใน

²⁹ เฝิงฮ้าง, น.198.

การวินิจฉัยข้อเท็จจริงด้วยตนเอง เพียงแต่ตรวจสำนวนแล้วทำคำพิพากษาหรือวินิจฉัยชี้ขาดข้อเท็จจริงในคดีนั้น

6.1.2 การวินิจฉัยชี้ขาดของศาลสูง

การทำคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยของศาลสูง พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 27 บัญญัติให้องค์คณะในการวินิจฉัยคดีในชั้นอุทธรณ์หรือชั้นฎีกาจะต้องประกอบด้วย ผู้พิพากษาอย่างน้อย 3 คน ทุกคดีไป ถ้าคดีใดมีปัญหาสำคัญซึ่งอาจเป็นได้ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมาย สมควรจะได้รับการพิจารณาโดยที่ประชุมใหญ่ ประธานศาลอุทธรณ์หรือประธานศาลฎีกามีอำนาจสั่งให้นำคดีนั้นเข้าสู่การพิจารณาของที่ประชุมใหญ่ได้ตาม มาตรา 208 ทวิ³⁰ ซึ่งนำไปใช้บังคับในศาลฎีกาด้วยโดยอนุโลม ตามมาตรา 225³¹ ในการพิจารณาคดีอาญาในศาลสูงนี้ คำวินิจฉัยชี้ขาดของศาล จะแบ่งออกเป็น 4 ประการ³² ดังต่อไปนี้

1) พิพากษาให้ยกอุทธรณ์หรือฎีกา กรณีนี้จะกระทำได้ต่อเมื่อ ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาเห็นว่า คดีนั้นต้องห้ามไม่ให้อุทธรณ์หรือฎีกาตามกฎหมาย เช่น คดีที่ขาดอายุความ หรือการอุทธรณ์หรือฎีกาค่าสั่งระหว่างพิจารณาของศาลชั้นต้น หรือศาลอุทธรณ์ ที่กฎหมายห้ามมิให้อุทธรณ์หรือฎีกา การยกอุทธรณ์หรือฎีกาเช่นนี้ เท่ากับว่าศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาไม่ต้องวินิจฉัยประเด็นที่อุทธรณ์หรือฎีกานั้นแต่อย่างใด

2) พิพากษายืนตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น หรือตามศาลอุทธรณ์ หมายความว่า เมื่อศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาเห็นว่าคำพิพากษาของศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ถูกต้องแล้วไม่ว่าในปัญหาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมาย ก็พิพากษายืนตามศาลล่าง

3) พิพากษาแก้คำพิพากษาศาลชั้นต้น หรือศาลอุทธรณ์ หมายความว่า เมื่อศาลอุทธรณ์ หรือศาลฎีกา เห็นว่า คำพิพากษาศาลชั้นต้น หรือศาลอุทธรณ์ บางส่วนผิด บางส่วนถูก ก็พิพากษาแก้ส่วนที่ผิดนั้นเสีย

4) พิพากษากลับคำพิพากษาศาลชั้นต้น หรือศาลอุทธรณ์ หมายความว่า คดีนั้นศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์พิพากษามาไม่ถูกต้องทั้งหมด ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา ก็มีอำนาจกลับคำพิพากษาศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์นั้นเสีย

จะสังเกตได้ว่า การทำคำพิพากษาหรือการวินิจฉัยคดีของศาลสูง แม้จะมีปัญหาข้อเท็จจริงที่จะต้องวินิจฉัยด้วยก็ตาม ศาลสูงจะไม่นั่งพิจารณาคดีโดยการสืบพยานในการฟัง

³⁰ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 208 ทวิ.

³¹ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 225.

³²ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 214.

ข้อเท็จจริงนั้น แต่จะพิจารณาจากสำนวนคดีโดยการประชุมปรึกษากันระหว่างผู้พิพากษาในองค์คณะหรือที่ประชุมใหญ่แล้วมีคำพิพากษา ซึ่งการพิจารณาคดีอาญาในปัญหาข้อเท็จจริงจะต้องอาศัยการสืบพยานซึ่งน้ำหนักความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานในการวินิจฉัยข้อเท็จจริง การที่ศาลอุทธรณ์ทำคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยในคดีอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริง ซึ่งศาลชั้นอุทธรณ์ทำหน้าที่เป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง (Second Trial Court) แต่ไม่ได้พิจารณาคดีโดยการสืบพยานค้นหาความจริงด้วยตนเอง จึงเป็นการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้องตามหลักของศาลพิจารณา (Trial Court)

6.2 การพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายในคดีอาญา

การพิจารณาอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริง เป็นเรื่องที่จะต้องพิสูจน์กันด้วยพยานหลักฐาน และต้องใช้ความละเอียดรอบคอบอย่างยิ่งในการตรวจสอบค้นหาความจริงในข้อเท็จจริงนั้นให้ยุติด้วยความจริงแท้ มีความแตกต่างกับการพิจารณาปัญหาข้อกฎหมาย ซึ่งจะศึกษาทำความเข้าใจดังต่อไปนี้

6.2.1 การพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญา

ไม่ว่าคู่ความฝ่ายใดจะอุทธรณ์ในเรื่องใด อุทธรณ์นั้นจะต้องระบุข้อเท็จจริงโดยย่อหรือข้อกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิงเป็นลำดับ³³ การพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญาของศาลสูงตามระบบกฎหมายไทย มิได้บัญญัติให้ต้องฟังข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานจากในสำนวนเหมือนอย่างการพิจารณาปัญหาข้อกฎหมาย ที่ต้องฟังข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานในสำนวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 194 แต่ถ้าอุทธรณ์นั้นมีทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายด้วย กรณีไม่ต้องตามมาตรา 194 ศาลอุทธรณ์มีอำนาจฟังข้อเท็จจริงใหม่ได้³⁴ แต่ในทางปฏิบัติศาลสูงของไทย จะพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงโดยการฟังข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานจากสำนวนที่ศาลชั้นต้นสืบมาให้แล้วมีคำพิพากษา ซึ่งอาจเป็นการเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาของศาลชั้นต้นแล้วแต่กรณี

จะเห็นได้ว่าการพิจารณาคดีอาญาในศาลอุทธรณ์ตามระบบกฎหมายไทย ซึ่งกฎหมายบัญญัติให้มีการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงได้ เว้นแต่จะจำกัดห้ามไว้บ้างบางกรณี ในการพิจารณาอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญา ศาลอุทธรณ์จึงมีหน้าที่เป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง (Second Trial Court) ต้องฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติ ตรวจสอบค้นหาความจริงตามหลักของศาล

³³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 193 วรรคสอง.

³⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1291/2492.

พิจารณา (Trial Court) จำเป็นต้องชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานหาความน่าเชื่อถือในข้อเท็จจริงนั้นด้วยตนเอง เนื่องจากการชั่งน้ำหนักความน่าเชื่อถือของพยานบุคคลจำเป็นต้องได้ฟังสำเนียงถ้อยคำ ได้เห็นอากัปกิริยาของพยานด้วยตัวผู้วินิจฉัยข้อเท็จจริงนั่นเอง เพราะถือเป็นข้อเท็จจริงที่เป็นเครื่องช่วยในเรื่องพยานหลักฐาน กล่าวคือ ทำให้เห็นแจ้งถึงน้ำหนักพยานหลักฐานชนิดต่าง ๆ³⁵ ซึ่งจะนำไปสู่การวินิจฉัยชี้ขาดข้อเท็จจริงนั้นได้อย่างถูกต้อง

กรณีที่ข้อเท็จจริงบางอย่างมีเงื่อนไขซับซ้อนยากแก่การพิจารณา บุคคลธรรมดาสามัญไม่อาจพิสูจน์เองได้ จำเป็นต้องรับฟังพยานบุคคลซึ่งเป็นผู้ชำนาญการพิเศษ³⁶ อาจเป็นผู้ซึ่งไม่เห็นเหตุการณ์ แต่มีความรู้พิเศษในด้านต่าง ๆ มาช่วยอธิบายให้เท็จจริงนั้นมีความกระจ่างชัดแจ้ง

ในทางปฏิบัติของศาลชั้นอุทธรณ์ตามกฎหมายไทย ที่ทำหน้าที่เป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง (Second Trial Court) การพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญา ไม่ได้ปฏิบัติตามหลักการทำหน้าที่เป็นศาลพิจารณา (Trial Court) ไม่มีการสืบพยานชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานเพียงดูความน่าเชื่อถือจากพยานหลักฐานที่ศาลชั้นต้นสืบไว้ในสำนวน³⁷ โดยศาลอุทธรณ์ไม่ได้สัมผัสกับพยานหลักฐานด้วยตนเอง จึงขาดข้อเท็จจริงที่เป็นเครื่องช่วยในเรื่องพยานหลักฐาน³⁸ ไปอย่างสิ้นเชิง

6.2.2 การพิจารณาปัญหาข้อกฎหมายในคดีอาญา

การพิจารณาปัญหาข้อกฎหมาย ในศาลสูงตามระบบกฎหมายไทย เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กล่าวคือ

³⁵ คำพิพากษาฎีกาที่ 220/ร.ศ.121. และดู อิศุทธิ์ พันธุ์ฤทธิ์, “หลักการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน”, บทบัณฑิตย, เล่ม 61, ตอน 1, น.263 (2548)

³⁶ สถิตย์ เล็งโธสง, คู่มือกฎหมายวิธีสบัญญัติ 3, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดพิมพ์อักษร, 2546), น.215-216.

³⁷ หลวงจํารูญเนติศาสตร์, “แนวความคิดในการปรับปรุงราชการศาลยุติธรรม”, ที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ หลวงจํารูญเนติศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: 21 ตุลาคม 2518) น.7.

³⁸ คณิต ณ นคร “กฎเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมกับการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานในคดีอาญา”, วารสารอัยการ, ปีที่ 19 ฉบับที่ 215 (มกราคม 2539): น.27.

มาตรา 194 บัญญัติว่า “ถ้ามีอุทธรณ์แต่ในปัญหาข้อกฎหมาย ในการวินิจฉัย ปัญหาข้อกฎหมายนั้น ๆ ศาลอุทธรณ์จะต้องฟังข้อเท็จจริงตามที่ศาลชั้นต้นวินิจฉัยมาแล้วจาก พยานหลักฐานในสำนวน”

มาตรา 222 บัญญัติว่า “ถ้าคดีมีปัญหาแต่เฉพาะข้อกฎหมาย ในการวินิจฉัย ปัญหาข้อกฎหมายนั้น ศาลฎีกาจะต้องฟังข้อเท็จจริงตามที่ศาลอุทธรณ์ได้วินิจฉัยมาแล้วจาก พยานหลักฐาน”

ในการพิจารณาปัญหาข้อกฎหมาย ศาลสูงมีหน้าที่เป็นศาลทบทวนข้อกฎหมาย (Review) โดยทำการตรวจสอบความถูกต้องในการปรับใช้กฎหมายแก่คดีของศาลล่าง หรือตรวจสอบว่าศาลล่างได้ปฏิบัติถูกต้องตามบทบัญญัติของกฎหมายในการพิจารณาคดีนั้นหรือไม่ การ ทบทวนข้อกฎหมายจะวิเคราะห์เปรียบเทียบจากบทบัญญัติของกฎหมาย โดยฟังข้อเท็จจริงตามที่ ล่างวินิจฉัยมาแล้วจากพยานหลักฐานในสำนวนที่ศาลล่างส่งขึ้นมา ไม่มีหน้าที่ต้องชั่งน้ำหนัก พยานหลักฐานหาความน่าเชื่อถือในข้อเท็จจริง เพราะข้อเท็จจริงยุติแล้ว จึงไม่มีความยุ่งยากใน การพิจารณา

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่า การพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงมีความยุ่งยาก ต้อง อาศัยการพิจารณากลับกรองอย่างละเอียดรอบคอบเป็นอย่างยิ่ง ยิ่งถ้าเป็นปัญหาข้อเท็จจริงที่มี ความสลับซับซ้อนด้วยแล้ว การตรวจสอบความจริงหากไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอก็จะไม่สามารถ ค้นพบความจริงนั้นได้เลย จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ศาลที่ทำหน้าที่เป็นศาลพิจารณาในชั้นที่ สอง (Second Trial Court) จะต้องปฏิบัติตามหลักของศาลพิจารณาอย่างเคร่งครัด เพื่อให้เกิด ความถูกต้องยุติธรรมเป็นที่สุด

7. แนวความคิดและวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญาของศาลสูง

ในการศึกษาถึงวิธีการพิจารณาคดีอาญาในศาลสูงของประเทศไทย โดยเฉพาะ การพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงในศาลชั้นอุทธรณ์ ซึ่งในหัวข้อนี้จะขอแยกการศึกษาให้เห็นถึง บทบาทหน้าที่ของศาลในพิจารณาคดีอาญา และการตรวจสอบความจริงในศาลชั้นอุทธรณ์ เพื่อ ให้ทราบถึงแนวความคิดและวิธีปฏิบัติของศาลสูงในประเทศไทย ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

7.1. บทบาทหน้าที่ของศาลในการพิจารณาคดีอาญา

การพิจารณาคดีอาญาในศาลสูง ทั้งในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ และประเทศที่ใช้กฎหมายระบบซีวิลลอว์ บทบาทหน้าที่ของศาลสูงในการพิจารณาคดีอาญามีความแตกต่างกัน กล่าวคือ หน้าที่เป็นศาลทบทวนข้อกฎหมาย (Review Court) หรือ หน้าที่เป็นศาลพิจารณา (Trial Court) จะขึ้นอยู่กับกฎหมายของแต่ละประเทศนั้น จึงควรจะศึกษาให้เห็นสภาพศาลสูงของประเทศไทยกับบทบาทหน้าที่ดังกล่าว ดังต่อไปนี้

7.1.1 ศาลทบทวนข้อกฎหมาย (Review Court)

ศาลทบทวนข้อกฎหมาย (Review Court) คือ ศาลที่ทบทวนเฉพาะข้อกฎหมายเท่านั้น³⁹ กล่าวคือ ศาลจะทำการตรวจสอบความถูกต้องในการปรับใช้กฎหมายแก่คดีของศาลล่าง หรือตรวจสอบว่า ศาลล่างได้ปฏิบัติถูกต้องตามบทบัญญัติของกฎหมาย ในการพิจารณาคดีนั้นหรือไม่ การทบทวนข้อกฎหมายจะพิจารณาเปรียบเทียบจากบทบัญญัติของกฎหมาย โดยฟังข้อเท็จจริงตามที่ล่างวินิจฉัยมาแล้วจากพยานหลักฐานในสำนวนที่ศาลล่างส่งขึ้นมา ไม่มีหน้าที่ต้องชี้แนะนักพยานหลักฐานหาความน่าเชื่อถือในข้อเท็จจริง เพราะข้อเท็จจริงยุติแล้ว

ศาลสูงของประเทศไทยที่ทำหน้าที่เป็นศาลทบทวนข้อกฎหมาย (Review Court) มี 2 ชั้น คือ ศาลอุทธรณ์ และ ศาลฎีกา บทบัญญัติที่แสดงถึงหน้าที่ของศาลทบทวนข้อกฎหมาย (Review Court) ของศาลอุทธรณ์ มีดังนี้

มาตรา 245 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติว่า

“ศาลชั้นต้นมีหน้าที่ต้องส่งสำนวนคดีที่พิพากษาให้ลงโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต ไปยังศาลอุทธรณ์ ในเมื่อไม่มีการอุทธรณ์คำพิพากษานั้น และคำพิพากษานั้นจะยังไม่ถึงที่สุด เว้นแต่ศาลอุทธรณ์จะได้พิพากษายืน”

บทบัญญัติดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า กฎหมายให้ศาลอุทธรณ์ทำหน้าที่เป็นศาลทบทวนข้อกฎหมาย (Review Court) ทบทวนเฉพาะข้อกฎหมาย เพราะข้อเท็จจริงยุติแล้ว

สำหรับศาลฎีกา บทบัญญัติที่แสดงถึงหน้าที่ของศาลทบทวนข้อกฎหมาย (Review Court) เช่น การพิจารณาคดีแรงงาน และการพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ

มาตรา 54 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ.2522 บัญญัติว่า

³⁹ คณิต ณ นคร, อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 13 น.461.

“ภายใต้บังคับบทบัญญัติหรือกฎหมายอื่น คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลแรงงานให้อุทธรณ์ได้เฉพาะในข้อกฎหมายไปยังศาลฎีกาภายในสิบห้าวัน นับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น...”

จากบทบัญญัติดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ศาลฎีกาเป็นศาลทบทวนข้อกฎหมาย (Review Court) เพราะทำหน้าที่ทบทวนเฉพาะปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น เนื่องจากข้อเท็จจริงยุติแล้วในศาลแรงงาน กฎหมายจึงบัญญัติให้อุทธรณ์ได้เฉพาะปัญหาข้อกฎหมาย โดยต้องอุทธรณ์โดยตรงไปยังศาลฎีกา

มาตรา 38 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ และวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ.2539 บัญญัติว่า

“...คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทรัพย์สินทางปัญญา และการค้าระหว่างประเทศให้อุทธรณ์ไปยังศาลฎีกา...”

มาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ และวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญา และการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ.2539 บัญญัติว่า

“ในคดีอาญาที่มีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ให้จำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ห้ามมิให้อุทธรณ์คำพิพากษาของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศในปัญหาข้อเท็จจริง เว้นแต่กรณีต่อไปนี้ ให้จำเลยอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้

- (1) จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกหรือลงโทษกักขังแทนโทษจำคุก
- (2) จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุก แต่ศาลรอกการลงโทษไว้
- (3) ศาลพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด แต่ศาลรอกการกำหนดโทษไว้
- (4) จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษปรับเกินห้าพันบาท”

จากบทบัญญัติดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ปัญหาข้อกฎหมายไม่ต้องห้ามอุทธรณ์⁴⁰ โดยให้อุทธรณ์โดยตรงไปยังศาลฎีกา ซึ่งศาลฎีกาเป็นศาลทบทวนข้อกฎหมาย (Review Court) จากที่ได้ศึกษาระบบศาลสูงของไทยศาลที่ทำหน้าที่เป็นศาลทบทวนข้อกฎหมาย (Review Court) มี 2 ชั้น คือ ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา

⁴⁰สุพิศ ปราณีตพลกรัง, “การดำเนินคดีในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ”, (กรุงเทพมหานคร:อินเตอร์บุ๊คส์, 2544) น.75.

7.1.2 ศาลพิจารณา (Trial Court)

ศาลพิจารณา (Trial Court)⁴¹ คือ ศาลที่พิจารณาทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย ซึ่งการพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงศาลพิจารณาคือต้องฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติ ในการฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติ จึงต้องมีหน้าที่ซึ่งนำนักพยานหลักฐานหาความจริงแท้ในข้อเท็จจริงนั้น ในการค้นหาความจริงแท้ให้ปรากฏซึ่งต้องกระทำโดยการสืบพยาน

ในมาตรา 193 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติว่า

“คดีอุทธรณ์คำพิพากษา หรือคำสั่งศาลชั้นต้นในข้อเท็จจริง และข้อกฎหมาย ให้อุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ เว้นแต่จะถูกห้ามอุทธรณ์โดยประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น...”

ตามบทบัญญัติของกฎหมายไทย ศาลอุทธรณ์เป็นศาลพิจารณา (Trial Court) เพราะต้องพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริง

สำหรับศาลฎีกา บทบัญญัติที่แสดงให้เห็นว่าศาลฎีกาเป็นศาลพิจารณา (Trial Court) คือ มาตรา 218 และ 219 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติว่า

มาตรา 218 วรรคสอง บัญญัติว่า “ในคดีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนตามศาลล่าง หรือเพียงแต่แก้ไขเล็กน้อยและให้ลงโทษจำคุกจำเลยเกินห้าปี ไม่ว่าจะมีโทษอย่างอื่นด้วยหรือไม่ ห้ามมิให้โจทก์ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง”

ในบทบัญญัติมาตรา 218 วรรคสอง มิได้ห้ามจำเลยอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริง ถ้าจำเลยได้รับคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกเกินห้าปี แสดงให้เห็นว่าให้จำเลยฎีกาปัญหาข้อเท็จจริงได้ ซึ่งศาลฎีกาตามบทบัญญัตินี้มีหน้าที่เป็นศาลพิจารณา (Trial Court) พิจารณาปัญหาข้อเท็จจริง

มาตรา 219 บัญญัติว่า “ในคดีที่ศาลชั้นต้นพิพากษาให้ลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกินสองปีหรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ถ้าศาลอุทธรณ์ยังคงลงโทษจำเลยไม่เกินกำหนดที่วามานี้ ห้ามมิให้คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง แต่ข้อห้ามนี้มีให้ใช้แก่จำเลยในกรณีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้ไขมากและเพิ่มเติมโทษจำเลย”

คำพิพากษาฎีกาที่ 5106/2538

“ศาลอุทธรณ์ภาค 2 พิจารณาแก้คำพิพากษาศาลชั้นต้นที่รอกการลงโทษจำคุกให้จำเลย เป็นไม่รอกการลงโทษจำคุกให้ นั้น เป็นการแก้ไขมาก และเพิ่มเติมโทษจำเลย จึงไม่ต้องห้ามฎีกาปัญหาข้อเท็จจริงตามมาตรา 219”

⁴¹ คณิต ณ นคร, อ่างแล้ว เจริญรทที่ 13 น.460.

ในบทบัญญัติมาตรา 219 ถ้าศาลอุทธรณ์แก้ไขคำพิพากษาของศาลชั้นต้นมาก และเพิ่มเติมโทษจำคุกก็ให้จำเลยฎีกาปัญหาข้อเท็จจริงได้ แสดงให้เห็นบทบาทหน้าที่ของศาลฎีกาเป็นศาลพิจารณา (Trial Court) เพราะต้องพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริง

มาตรา 38 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ.2539 บัญญัติว่า

“...คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศให้อุทธรณ์ไปยังศาลฎีกา...”

มาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ และวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญา และการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 บัญญัติว่า

“ในคดีอาญาที่มีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ห้ามมิให้อุทธรณ์คำพิพากษาของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศในปัญหาข้อเท็จจริง เว้นแต่กรณีต่อไปนี้ ให้จำเลยอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้

- (1) จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกหรือลงโทษกักขังแทนโทษจำคุก
- (2) จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุก แต่ศาลรอกการลงโทษไว้
- (3) ศาลพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด แต่ศาลรอกการกำหนดโทษไว้
- (4) จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษปรับเกินห้าพันบาท”

บทบัญญัติดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ให้จำเลยอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงได้ถ้าเข้าข้อยกเว้นตาม (1)-(4) โดยให้อุทธรณ์ไปยังศาลฎีกา

จากการศึกษาระบบการพิจารณาคดีอาญาของประเทศไทย จะเห็นได้ว่าศาลสูงที่ทำหน้าที่เป็นศาลทบทวนข้อกฎหมาย (Review Court) มี 2 ชั้น คือ ศาลอุทธรณ์ และ ศาลฎีกา สำหรับศาลที่ทำหน้าที่ศาลพิจารณา (Trial Court) มี 3 ชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และ ศาลฎีกา เนื่องจากระบบกฎหมายไทยให้สิทธิในการอุทธรณ์ฎีกาปัญหาข้อเท็จจริงได้ถึงศาลฎีกา แต่ในทางวิชาการ ศาลฎีกาเป็นศาลที่มีหน้าที่ทบทวนข้อกฎหมาย (Review Court) เท่านั้น

ศาลอุทธรณ์ในกรณีพิจารณาคดีอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริง มีหน้าที่เป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง (Second Trial Court) เนื่องจากต้องวินิจฉัยตรวจสอบข้อเท็จจริง ซึ่งน้ำหนักความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐาน ตามหลักของศาลพิจารณา (Trial Court)

7.2 การตรวจสอบความจริงในศาลชั้นอุทธรณ์

การพิจารณาคดีอาญาในศาลชั้นอุทธรณ์ จะมีลักษณะแตกต่างจากศาลชั้นต้น กล่าวคือ ถ้าเป็นการพิจารณาในศาลชั้นต้น กระบวนการพิจารณาจะต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย แต่ถ้าเป็นการพิจารณาในศาลชั้นอุทธรณ์ ส่วนใหญ่เป็นการพิจารณาตามจำนวนการพิจารณาที่ศาลชั้นต้นทำมาแล้ว โดยทั่วไปศาลเพียงพิจารณาตรวจจำนวนแล้วมีความเห็นซึ่งจะออกมาในรูปคำพิพากษาหรือคำสั่งเท่านั้น ไม่ต้องพิจารณาโดยเปิดเผย เว้นแต่ในกรณีจำเป็นดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 203⁴² ที่บัญญัติให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาโดยเปิดเผยเฉพาะแต่ในกรณีที่นัดหรืออนุญาตให้คู่ความมาพร้อมกัน หรือมีการสืบพยาน บทบัญญัติดังกล่าวนำไปใช้ในชั้นศาลฎีกาด้วย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 225

การนัดหรืออนุญาตให้คู่ความมาพร้อมกันโดยปกติได้แก่ การนัดหรืออนุญาตให้คู่ความมาแถลงการณ์ด้วยวาจา ตามที่บัญญัติในมาตรา 206 ซึ่งคู่ความร้องขอได้ตามมาตรา 205 คู่ความอาจร้องขอฝ่ายเดียวหรือทั้งสองฝ่ายร้องขอ และแม้ฝ่ายเดียวร้องขออีกฝ่ายหนึ่งก็มีสิทธิแถลงแก้ จึงจำเป็นที่ศาลสูงต้องนัดคู่ความมาพร้อมกันและต้องกระทำโดยเปิดเผย ซึ่งประชาชนมีสิทธิเข้าฟังได้⁴³

ตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติให้สิทธิในการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงได้อย่างกว้างขวาง ทางปฏิบัติในการพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญาของศาลชั้นอุทธรณ์ในประเทศไทย จะพิจารณาวินิจฉัยความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานจากจำนวนคดีที่ศาลชั้นต้นสืบไว้แล้ว⁴⁴ ศาลชั้นอุทธรณ์จะไม่ได้สืบพยานหลักฐานอีก หากพิจารณาเห็นว่าพยานหลักฐานในสำนวนไม่น่าเชื่อถือ ก็จะพิพากษาเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาของศาลชั้นต้นนั้นเสียใหม่

⁴²คณิง ภาไชย, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, เล่ม 2 แก้ไขเพิ่มเติมโดย รองศาสตราจารย์ณรงค์ ใจหาญ, โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2541) น.191.

⁴³ชาญณรงค์ ปราณจิตต์ และคณะ, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 15 น.197.

⁴⁴สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฉบับอ้างอิง, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2542) น.408-409.

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 203 บัญญัติว่า “ให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาโดยเปิดเผยเฉพาะแต่ในกรณีที่น่าคดีหรืออนุญาตให้คู่ความมาพร้อมกัน หรือมีการสืบพยาน”

มาตรา 208 (1) บัญญัติว่า “ถ้าศาลอุทธรณ์เห็นว่าควรสืบพยานเพิ่มเติมให้มีอำนาจเรียกพยานมาสืบเอง หรือสั่งศาลชั้นต้นสืบให้ เมื่อศาลชั้นต้นสืบพยานแล้ว ให้ส่งสำนวนมายังศาลอุทธรณ์เพื่อวินิจฉัยต่อไป...”

บทบัญญัติดังกล่าว กฎหมายได้ให้อำนาจศาลอุทธรณ์ไว้อย่างกว้างขวาง ถ้าคดีนั้นอยู่ในอำนาจของศาลอุทธรณ์ และศาลอุทธรณ์เห็นว่าข้อเท็จจริงนั้นยังมีประเด็นที่ไม่ชัดเจนพอที่จะวินิจฉัยให้ถูกต้องเที่ยงธรรมได้ ศาลชั้นอุทธรณ์ก็มีอำนาจค้นหาความจริงด้วยการสืบพยานด้วยตนเอง จากบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย จะสังเกตเห็นว่า ได้วางหลักในการพิจารณาคดีอาญา ในชั้นอุทธรณ์ไว้ในลักษณะของการพิจารณาคดีใหม่ เมื่อระบบกฎหมายไทยวางหลักให้ศาลชั้นอุทธรณ์ต้องพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริง และให้อำนาจในการสืบพยานได้ด้วย ศาลชั้นอุทธรณ์ของประเทศไทยจึงอยู่ในรูปของศาลฟังข้อเท็จจริง ซึ่งเป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง (Second Trial Court) ฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติ มีหน้าที่ซึ่งนำพยานหลักฐานจากการสืบพยานในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีนั้น ศาลสูงจะต้องเป็นผู้ค้นหาความจริง (fact finding)⁴⁵

ในทางปฏิบัติ การพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญาของศาลชั้นอุทธรณ์ตามกฎหมายไทย ในการทำหน้าที่เป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง (Second Trial Court) ซึ่งต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริงเป็นยุติ โดยการสืบพยาน ซึ่งนำพยานความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐาน ในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อเท็จจริงในคดีนั้น ตามหลักของศาลพิจารณา (Trial Court) การซึ่งนำพยานความน่าเชื่อถือในพยานบุคคลจำเป็นต้องได้ฟังคำเนียงถ้อยคำ ได้เห็นอากัปกิริยา ด้วยตัวของผู้นิฉัยคดีเอง จึงจะวินิจฉัยชี้ขาดข้อเท็จจริงนั้นได้อย่างถูกต้อง เป็นไปตามหลักของศาลพิจารณา (Trial Court) แต่ในการทำหน้าที่เป็นศาลพิจารณาชั้นที่สองในศาลชั้นอุทธรณ์ของไทย ไม่ได้ตรวจสอบความจริงตามหลักของศาลพิจารณาแต่อย่างใด เพียงแต่ตรวจสำนวนที่ศาลชั้นต้นได้วินิจฉัยไว้แล้ว การพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญาของศาลชั้นอุทธรณ์ตามกฎหมายไทย จึงเป็นการพิจารณาจากพยานหลักฐานที่รับฟังมาจากบุคคลอื่นอีกชั้นหนึ่ง จึงไม่ถูกหลักของการทำหน้าที่เป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง (Second Trial Court)

⁴⁵กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, ทิศทางกระบวนการยุติธรรมไทยในศตวรรษใหม่, กรุงเทพมหานคร: บริษัท ดีไซน์ จำกัด, 2543) น.80-81.

8. แนวความคิดและเหตุผลความจำเป็นของการสืบพยานซ้ำในศาลสูง

การค้นหาความจริง เพื่อให้ได้ความจริงแท้ เป็นหัวใจ ของ การพิจารณาคดีอาญา กล่าวคือ ในการพิจารณาคดีอาญามุ่งการพิสูจน์ความจริงเป็นหลัก การสืบพยานหลักฐานจึงเป็น สิ่งจำเป็นและสำคัญ ที่จะต้องกระทำ เพื่อให้ได้มาซึ่งความกระจ่างในประเด็นปัญหาข้อเท็จจริงอัน นำไปสู่การวินิจฉัยได้อย่างถูกต้อง

ในการพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญาของศาลอุทธรณ์ไทย จะไม่ทำการ สืบพยานซึ่งนำนักพยานหลักฐานอีก โดยจะวินิจฉัยความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานเอาจาก พยานหลักฐานในสำนวนที่ศาลชั้นต้นสืบมา ในขณะที่กฎหมายก็ได้ให้อำนาจศาลสูงในการสืบ พยานหลักฐานไว้ แต่ให้ไว้ในลักษณะเป็นดุลพินิจของศาลสูงตามมาตรา 208 (1) แห่งประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีความว่า “ถ้าศาลอุทธรณ์เห็นว่าควรสืบพยานเพิ่มเติม ให้มี อำนาจเรียกพยานมาสืบเอง หรือสั่งศาลชั้นต้นสืบให้...” เมื่อกฎหมายให้อำนาจศาลสูงในการ สืบพยานไว้ในลักษณะเป็นดุลพินิจเช่นนี้แล้ว ศาลสูงจะทำได้ไม่ทำก็ได้กฎหมายไม่ได้บังคับว่า ต้องทำ ในทางปฏิบัติศาลชั้นอุทธรณ์ของไทยจะไม่ทำการสืบพยานใหม่ อาจเนื่องมาจากเห็นว่า ศาลชั้นต้นสืบพยานมาแล้ว ไม่จำเป็นจะต้องดำเนินการสืบพยานซ้ำอีก อันจะทำให้เสียเวลาใน การพิจารณาคดี

การสืบพยานซ้ำในศาลชั้นอุทธรณ์ในคดีที่มีการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริง ผู้เขียน เห็นว่าศาลอุทธรณ์มีความจำเป็นต้องปฏิบัติเป็นอย่างยิ่ง เพราะกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ของไทยบัญญัติให้สิทธิในการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงไว้ ศาลอุทธรณ์ของประเทศไทยจึงเป็นศาล พิจารณาชั้นที่สอง (Second Trial Court)⁴⁶ มีหน้าที่ค้นหาความจริง เพราะต้องฟังข้อเท็จจริงเป็น ยุติ จึงต้องมีหน้าที่ซึ่งนำนักพยานหลักฐานหาความน่าเชื่อถือในข้อเท็จจริงนั้น ให้ได้มาซึ่งความ จริงแท้ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้วินิจฉัยจะต้องได้เห็นและได้ฟังถ้อยคำการเบิกความของพยาน ได้สังเกตอากัปกริยาอาการท่าทางของพยานด้วยตนเองโดยตรง ซึ่งจะเป็นเครื่องช่วยในเรื่องการ ชั่งน้ำหนักความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐาน ให้สามารถวินิจฉัยข้อเท็จจริงได้อย่างถูกต้อง โดย เฉพาะในคดีอาญาที่สำคัญมีความร้ายแรง การที่จะตรวจสอบให้ได้มาซึ่งความจริงเป็นไปด้วย ความยุ่งยากซับซ้อน การสืบพยานของศาลชั้นต้นอาจไม่เพียงพอต่อการวินิจฉัยข้อเท็จจริงได้ อย่างถูกต้อง จึงเป็นหน้าที่ของศาลพิจารณาชั้นที่สองที่จะต้องตรวจสอบความจริงตามหลักของ ศาลพิจารณา และกฎหมายก็ได้ให้อำนาจศาลอุทธรณ์ในการเรียกพยานมาสืบเองไว้ ซึ่งการ

⁴⁶ คณิต ณ นคร, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 13 น.460.

วินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงต้องอาศัยการซึ่งน้ำหนักความน่าเชื่อถือจากพยานหลักฐานโดยตรง ไม่สามารถฟังความน่าเชื่อถือที่บอกต่อกันมาได้

การสืบพยานหลักฐานเพื่อค้นหาความจริงแท้ให้ปรากฏ จึงเป็นหน้าที่หลักของ ศาลพิจารณา (Trial Court) การที่ศาลอุทธรณ์พิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญา โดยมีหน้าที่เป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง (Second Trial Court) จึงต้องปฏิบัติตามหลักของศาลพิจารณา (Trial Court) มีหน้าที่ค้นหาความจริง ต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริงเป็นยุติ หากศาลชั้นอุทธรณ์ไม่ได้สัมผัสกับพยานหลักฐานด้วยตนเองแล้ว จะไม่สามารถวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีอาญาได้อย่างถูกต้องเที่ยงธรรมได้เลย การพิจารณาอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญา จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ศาลชั้นอุทธรณ์จะต้องพิจารณาคดีโดยการสืบพยานค้นหาความจริงด้วยตนเอง เพื่อให้การวินิจฉัยชี้ขาดข้อเท็จจริงในคดีเป็นไปด้วยความถูกต้องละเอียดรอบคอบ โดยข้อเท็จจริงนั้นได้รับการพิจารณาที่ถูกต้องตามหลักการพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงถึงสองชั้นศาล อันเป็นการเพียงพอต่อการวินิจฉัยคดีได้อย่างถูกต้องเที่ยงธรรม

ในขณะที่ประเทศที่ใช้กฎหมายระบบคอมมอนลอว์ และประเทศที่ใช้กฎหมายระบบซีวิลลอว์ บางประเทศใช้คณะลูกขุน (Jury) ในการฟังพยานหลักฐาน และวินิจฉัยข้อเท็จจริงในศาลชั้นต้น จึงน่าเชื่อถือได้ว่า การวินิจฉัยกลั่นกรองคดีเป็นไปด้วยความละเอียดรอบคอบดีแล้ว ในการพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงในศาลอุทธรณ์จึงไม่จำเป็นที่จะต้องมีการสืบพยานซ้ำอีก และศาลอุทธรณ์ก็จะไม่ก้าวท้าวความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานที่ลูกขุนได้วินิจฉัยแล้ว เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา การพิจารณาคดีในศาลอุทธรณ์จะทบทวนเฉพาะปัญหาข้อกฎหมาย เว้นแต่ การพิจารณาในศาลชั้นอุทธรณ์ของศาลแขวง ให้มีการตรวจสอบความจริงโดยการสืบพยานกันใหม่ สำหรับประเทศอังกฤษ ก็เช่นเดียวกัน ถ้าเป็นการพิจารณาในศาลชั้นอุทธรณ์ของศาลแขวง ก็ให้มีการตรวจสอบความจริงด้วยการสืบพยานกันใหม่ แต่ศาลอุทธรณ์ฝ่ายคดีอาญาในประเทศอังกฤษ จะทำการสืบพยานหลักฐานใหม่ในกรณีศาลอุทธรณ์รับฟังพยานหลักฐานใหม่เท่านั้น สำหรับประเทศเยอรมนี ให้มีการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงได้เฉพาะ คำพิพากษาศาลแขวง และศาลลูกขุนเล็กเท่านั้น การตรวจสอบความจริงด้วยการสืบพยานกันใหม่ ส่วนคำพิพากษาของศาลอื่นที่ทำหน้าที่เป็นศาลชั้นต้นห้ามอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริง สำหรับประเทศฝรั่งเศส การพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญาของศาลชั้นอุทธรณ์ ให้มีการตรวจสอบความจริงด้วยการสืบพยานหลักฐานกันใหม่เช่นกัน อย่างไรก็ตาม การตรวจสอบความจริงจะตรวจสอบเฉพาะในประเด็นที่มีการอุทธรณ์โต้แย้งขอให้ตรวจสอบเท่านั้น มิใช่เป็นการสืบพยานซ้ำโดยเริ่มต้นใหม่ทั้งหมด แต่สำหรับประเทศไทย ศาลชั้นต้นมีผู้พิพากษาเป็นองค์คณะในการพิจารณา 2 คน ไม่มีลูกขุน และบางครั้งผู้

พิพากษาศาลชั้นต้นก็ยังไม่อาจอุทธรณ์ได้อีกจนครบกระบวนการ ความละเอียดรอบคอบในการพิจารณาคดียังมีน้อย และการพิจารณาอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงศาลอุทธรณ์ต้องทำหน้าที่เป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง (Second Trial Court) จึงต้องปฏิบัติตามหลักของศาลพิจารณา (Trial Court) ด้วยเหตุนี้จึงเป็นเหตุผล ที่ศาลอุทธรณ์จะต้องตรวจสอบความจริง ในการพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริง โดยการสืบพยานซึ่งนำหน้าความน่าเชื่อถือ ของพยานหลักฐานในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีนั้น เนื่องจากความน่าเชื่อถือในพยานบุคคลจำเป็นจะต้องได้ฟังสำเนียงถ้อยคำ ได้เห็นอาภักิริยาด้วยตัวของผู้นิฉัยคดีเอง เพื่อให้เป็นไปตามหลักของศาลพิจารณา (Trial Court) และป้องกันความผิดพลาดจากการวินิจฉัยพยานหลักฐาน

จากการศึกษาระบบการพิจารณาคดีอาญาในศาลชั้นอุทธรณ์ โดยเฉพาะการพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงในประเทศที่ใช้กฎหมายระบบซีวิลลอว์ และประเทศที่ใช้กฎหมายระบบคอมมอนลอว์ พบว่า การอุทธรณ์ครั้งแรกเป็นสิทธิที่จะอุทธรณ์ได้ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย เว้นแต่จะถูกจำกัดห้ามโดยกฎหมาย ศาลชั้นอุทธรณ์ที่พิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงหรือข้อเท็จจริงปนข้อกฎหมายมีบทบาทหน้าที่เป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง (Second Trial Court) ในการพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงของ Second Trial Court มีการตรวจสอบความจริงโดยให้มีการสืบพยานหลักฐานใหม่เฉพาะในประเด็นข้อเท็จจริงที่มีการอุทธรณ์โต้แย้ง และปัญหาข้อเท็จจริงนั้นจะยุติตรงขั้นนี้ สำหรับการอุทธรณ์ครั้งต่อไปไม่ใช่สิทธิ จะต้องได้รับการรับรองและเห็นชอบจากศาลสูงที่จะพิจารณาอุทธรณ์นั้นก่อน และต้องเป็นปัญหาข้อกฎหมายที่มีความสำคัญเกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะเท่านั้น จึงขอเปรียบเทียบให้เห็น ดังต่อไปนี้

ประเทศอังกฤษ การอุทธรณ์ครั้งแรกอุทธรณ์ได้ทั้งปัญหาข้อเท็จจริง และข้อกฎหมาย ซึ่งเป็นการอุทธรณ์จาก Magistrate Court ไปยัง Crown Court ซึ่ง Crown Court ทำหน้าที่เป็นศาลชั้นอุทธรณ์มีบทบาทหน้าที่เป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง (Second Trial Court) การทำหน้าที่เป็นศาลพิจารณา ในการตรวจสอบความจริงให้มีการสืบพยานหลักฐานกันใหม่เฉพาะในประเด็นข้อเท็จจริงที่มีการอุทธรณ์โต้แย้ง และปัญหาข้อเท็จจริงที่ได้วินิจฉัยโดยศาลชั้นอุทธรณ์ก็จะยุติลงที่ขั้นนี้ ส่วนการอุทธรณ์จาก Crown Court ที่ทำหน้าที่เป็นศาลชั้นต้นไปยังศาลอุทธรณ์ฝ่ายอาญา แม้จะเป็นการอุทธรณ์ครั้งแรกก็ตาม ศาลอุทธรณ์จะไม่ทำการสืบพยานหลักฐานใหม่ เว้นแต่กรณีอุทธรณ์โดยอ้างพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งศาลอุทธรณ์ยอมรับฟังพยานหลักฐานใหม่เท่านั้น เนื่องจาก Crown Court พิจารณาคดีโดยคณะลูกขุน จึงน่าเชื่อว่าความผิดพลาดเกิดขึ้นได้ยาก ส่วนการอุทธรณ์ครั้งต่อไปต้องได้รับการรับรองและเห็นชอบจาก House of Lords และต้องเป็นปัญหาข้อกฎหมายที่มีความสำคัญเกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะเท่านั้น

ประเทศสหรัฐอเมริกา การอุทธรณ์จะอุทธรณ์ได้ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย เพราะในประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นการอุทธรณ์ทั้งคดี ไม่มีการแยกว่าอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมาย การอุทธรณ์จากศาลแขวง (Magistrate Court) ไปยังศาลที่มีเขตอำนาจทั่วไป (Trial Court of General Jurisdiction) ซึ่งเป็นศาลชั้นต้นและเป็นศาลชั้นอุทธรณ์ของศาลแขวง Trial Court of General Jurisdiction จึงมีหน้าที่เป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง (Second Trial Court) ในการตรวจสอบความจริงในชั้นอุทธรณ์คำพิพากษาศาลแขวง จะทำการสืบพยานหลักฐานอีกครั้งเฉพาะในประเด็นที่มีการอุทธรณ์โต้แย้ง และข้อเท็จจริงที่ได้รับการวินิจฉัยชี้ขาดในชั้นอุทธรณ์ก็จะยุติที่ชั้นนี้ สำหรับประเด็นที่ไม่มีการอุทธรณ์โต้แย้งก็ยุติตามนั้น แต่การอุทธรณ์จากศาลจังหวัดหรือศาลที่มีเขตอำนาจทั่วไป ไปยังศาลอุทธรณ์ แม้จะเป็นการอุทธรณ์ครั้งแรกก็ตาม ศาลอุทธรณ์จะไม่สืบพยานหลักฐานใหม่ เนื่องจากการพิจารณาคดีของศาลที่มีเขตอำนาจทั่วไปและศาลจังหวัด เป็นการพิจารณาโดยคณะลูกขุน ซึ่งถือว่ามีกรกลั่นกรองด้วยความละเอียดรอบคอบแล้ว คำวินิจฉัยของลูกขุนมักเด็ดขาด การอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงจึงมักไม่ประสบผลสำเร็จ ศาลอุทธรณ์จะไม่ก้าวล่วงเข้าไปวินิจฉัยความน่าเชื่อถือในพยานหลักฐานของศาลชั้นต้น จะพบทวนเฉพาะข้อกฎหมาย ศาลอุทธรณ์จึงมีสภาพเป็น Review Court เช่นเดียวกับศาลสูงสุดสหรัฐ จึงมีเพียงศาลศาลที่มีเขตอำนาจทั่วไปเท่านั้นที่มีสภาพเป็น Trial Court สำหรับการอุทธรณ์ครั้งต่อไปจะต้องได้รับการรับรองและเห็นชอบจากศาลสูงสุด และต้องเป็นปัญหาข้อกฎหมายที่มีความสำคัญเกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะเท่านั้น

ประเทศเยอรมนี การอุทธรณ์ครั้งแรกเป็นสิทธิที่คู่ความจะอุทธรณ์ได้ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย ซึ่งเป็นการอุทธรณ์จากศาลแขวงไปยังองค์คณะเล็กทางอาญา และการอุทธรณ์จากศาลลูกขุนเล็กไปยังองค์คณะใหญ่ทางอาญา ซึ่งเป็นองค์คณะในศาลจังหวัด โดยศาลจังหวัดทำหน้าที่เป็นศาลชั้นอุทธรณ์ ซึ่งมีหน้าที่เป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง (Second Trial Court) ในการตรวจสอบความจริงมุ่งเน้นเรื่องการค้นหาความจริงเป็นเนื้อแท้ สำหรับการพิจารณาอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงของศาลแขวงและศาลลูกขุนเล็ก ให้มีการสืบพยานกันใหม่เฉพาะในประเด็นข้อเท็จจริงที่มีการอุทธรณ์โต้แย้ง และข้อเท็จจริงก็จะยุติลงที่ชั้นนี้ สำหรับศาลสูงมลรัฐโดยปกติเป็นศาลจะรับอุทธรณ์ปัญหาข้อกฎหมายจากองค์คณะใหญ่ทางอาญา และองค์คณะเล็กทางซึ่งกรณีนี้ ศาลสูงมลรัฐทำหน้าที่เป็น Review Court แต่กรณีศาลสูงมลรัฐเป็นศาลชั้นต้นในคดีความผิดอาญาที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ของรัฐ กรณีนี้ศาลสูงมลรัฐมีหน้าที่เป็น Trial Court พิจารณาทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย สำหรับการอุทธรณ์ครั้งต่อไปต้องได้รับการรับรองและเห็นชอบจากศาลสูงที่จะพิจารณาอุทธรณ์นั้นก่อน และต้องเป็นปัญหาข้อกฎหมายที่มีความ

สำคัญเกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะเท่านั้น

ประเทศฝรั่งเศส การอุทธรณ์จากศาลชั้นต้นไปยังศาลชั้นอุทธรณ์ทำได้ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย ศาลชั้นอุทธรณ์ทำหน้าที่เป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง (Second Trial Court) การตรวจสอบความจริงให้มีการสืบพยานหลักฐานกันใหม่เฉพาะในประเด็นที่มีการอุทธรณ์โต้แย้ง ส่วนประเด็นใดที่ไม่อุทธรณ์โต้แย้งก็เป็นอันยุติ และข้อเท็จจริงที่ศาลชั้นอุทธรณ์ได้วินิจฉัยชี้ขาดแล้ว ก็จะมีผลเพียงชั้นนี้ แต่ศาลอุทธรณ์จะต้องพิจารณาแต่เฉพาะประเด็นซึ่งคู่ความโต้แย้งกันมาแล้วในศาลชั้นต้น ส่วนการอุทธรณ์ครั้งต่อไปต้องได้รับการรับรองและเห็นชอบจากศาลสูงสุดก่อน และต้องเป็นปัญหาข้อกฎหมายสำคัญเกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะเท่านั้น สำหรับประเทศฝรั่งเศสมีข้อสังเกตว่า การพิจารณาคดีอาญาของศาลลูกขุน (Cour d' assises) ซึ่งเป็นศาลพิจารณาคดีร้ายแรง โดยองค์คณะผู้พิพากษาอาชีพ 3 คน และคณะลูกขุน 9 คน ยังสามารถอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงไปยังศาลลูกขุนชั้นอุทธรณ์ (Cour d' assises d' appel) ซึ่งประกอบด้วยองค์คณะผู้พิพากษาอาชีพ 3 คน และคณะลูกขุน 12 คน ซึ่งเป็นศาลชั้นอุทธรณ์เฉพาะของศาลลูกขุน แม้การพิจารณาในศาลลูกขุนจะเป็นไปด้วยความละเอียดรอบคอบแล้ว กฎหมายยังเปิดโอกาสให้มีการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงได้อีก ซึ่งมีความแตกต่างจากประเทศอื่น ๆ ที่ศาลชั้นต้นพิจารณาโดยคณะลูกขุน จะถือว่าข้อเท็จจริงนั้นได้รับการกลั่นกรองด้วยความละเอียดรอบคอบดีแล้ว จะไม่ตรวจสอบความจริงในศาลชั้นอุทธรณ์อีก จึงเห็นได้ว่าศาลชั้นอุทธรณ์ของประเทศฝรั่งเศสเป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง (Second Trial Court) การตรวจสอบความจริงมุ่งค้นหาความจริงเป็นหลัก

จะเห็นได้ว่า ศาลชั้นอุทธรณ์ตามระบบกฎหมายไทย กรณีที่พิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงมีหน้าที่เป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง (Second Trial Court) ซึ่งต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริงเป็นยุติ มีหน้าที่ต้องชั่งน้ำหนักความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานตามหลักของศาลพิจารณา (Trial Court) แต่ได้วินิจฉัยความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานจากจำนวนที่ศาลชั้นต้นได้วินิจฉัยไว้แล้ว ซึ่งอาจพิพากษาแก้ไขคำพิพากษาของศาลชั้นต้น โดยศาลอุทธรณ์ไม่มีการพิจารณาคดีโดยการสืบพยานเพื่อชั่งน้ำหนักความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงด้วยตนเอง ซึ่งแตกต่างจากศาลที่ทำหน้าที่เป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง (Second Trial Court) ในประเทศที่ใช้กฎหมายระบบคอมมอนลอว์ และประเทศที่ใช้กฎหมายระบบซีวิลลอว์ ซึ่งการตรวจสอบความจริงมีการปฏิบัติตามหลักของศาลพิจารณา (Trial Court) อย่างเคร่งครัด โดยศาลจะต้องสัมผัสพยานหลักฐานด้วยตนเอง โดยมาจากแนวความคิดที่ว่า ถ้าไม่ได้เห็นหรือได้ฟังพยานหลักฐานนั่นเอง ก็จะไม่เข้าไปก้าวล่วงวินิจฉัยข้อเท็จจริงนั้น

9. แนวความคิดที่ควรนำมาพัฒนาระบบศาลสูงของไทย

จากการศึกษาการพิจารณาคดีอาญาในศาลชั้นอุทธรณ์ เกี่ยวกับการพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริง ในหน้าที่ศาลพิจารณาชั้นที่สอง (Second Trial Court) ทั้งในกฎหมายระบบ Common Law และ กฎหมายระบบ Civil Law มีการปฏิบัติในการตรวจสอบความจริงที่เป็นไปตามหลักของศาลพิจารณา (Trial Court) อย่างเคร่งครัด โดยมุ่งการค้นหาความจริงเป็นหลัก ซึ่งหลักในการตรวจสอบความจริงของศาลแต่ละระบบกฎหมายมีหลักอย่างเดียวกัน คือ การค้นหาความจริงต้องอาศัยการซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐานสังเกตความน่าเชื่อถือจากพยานหลักฐานนั้น ๆ ซึ่งผู้ตรวจสอบความจริงจะต้องได้สัมผัสกับพยานหลักฐานนั้นด้วยตนเองโดยตรง มิฉะนั้นแล้วจะไม่สามารถวินิจฉัยข้อเท็จจริงได้ถูกต้อง

ศาลชั้นอุทธรณ์ในประเทศที่ใช้กฎหมายระบบคอมมอนลอว์ และประเทศที่ใช้กฎหมายระบบซีวิลลอว์ ต่างเคร่งครัดต่อหลักการค้นหาความจริงเป็นอย่างมาก ซึ่งถ้าศาลมิได้เห็นและมิได้ฟังการสืบพยานหลักฐานในข้อเท็จจริงนั้นด้วยตนเอง ก็จะไม่เข้าไปก้าวท่ายวินิจฉัยความน่าเชื่อถือในข้อเท็จจริงนั้นเด็ดขาด ซึ่งถ้าศาลมีหน้าที่เป็น Second Trial Court ศาลก็จะตรวจสอบความจริงด้วยการสืบพยาน ซึ่งนักพยานหลักฐานสังเกตความน่าเชื่อถือ ในข้อเท็จจริงนั้นด้วยตนเอง ตามหลักของศาลพิจารณา (Trial Court) ซึ่งมีหน้าที่ค้นหาความจริง

เหตุผลที่กฎหมายให้มีการตรวจสอบความจริงในศาลชั้นอุทธรณ์ ก็คือ การพิจารณาคดีของศาลชั้นต้นอาจมีความผิดพลาดได้ เช่น การพิจารณาคดีของศาลชั้นต้นที่พิจารณาแบบรวบรัดโดยผู้พิพากษาคนเดียว ความละเอียดรอบคอบมีน้อย กฎหมายจึงให้มีการตรวจสอบความจริงในชั้นอุทธรณ์ได้อีก แต่ถ้ามการพิจารณาคดีของศาลชั้นต้นมีการกลั่นกรองด้วยองค์คณะผู้พิพากษาจำนวนหลายคนทำให้การพิจารณาเป็นไปด้วยความละเอียดรอบคอบแล้ว ส่วนใหญ่กฎหมายก็จะไม่ตรวจสอบความจริงใหม่ในศาลชั้นอุทธรณ์อีก

จึงเห็นได้ว่า แนวความคิดในการปฏิบัติตามหลักของศาลพิจารณา (Trial Court) อย่างเคร่งครัดของศาลชั้นอุทธรณ์ที่ทำหน้าที่เป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง (Second Trial Court) ในกฎหมายระบบคอมมอนลอว์ และกฎหมายระบบซีวิลลอว์ จึงเป็นหลักที่ศาลอุทธรณ์ของไทยในกรณีที่พิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญา ซึ่งทำหน้าที่เป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง (Second Trial Court) ควรต้องยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เพื่อให้การทำหน้าที่เป็น Second Trial Court ของไทยเป็นไปด้วยความถูกต้องตามหลักของศาลพิจารณา โดยมีหน้าที่ค้นหาความจริง ซึ่งจะทำให้การวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีอาญาเป็นไปด้วยความถูกต้องยุติธรรมที่สุด